

การประยุกต์แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์
เพื่อจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา
Applying humanism in Marxist philosophy concepts
for authoritarianism conflict management in academy

ฉัตรชัย เนื่องพิมพ์ (Chatchai Nuangpim)^{1,*}

ธีรต์ม์ แสงแก้ว (Theeret Saengkaew)²

ธเนศ ปานหัวไผ่ (Tanet Panhuaphai)³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ในการจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน โดยปัญหาเกิดจากผู้สอนมักใช้อำนาจเกินขอบเขตของตนในลักษณะบีบบังคับผู้เรียนให้ปฏิบัติตาม ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนถดถอย หรือบางคนต้องพ้นสถานะการเป็นผู้เรียน มาร์กซ์เรียกผลกระทบที่เกิดขึ้นว่า ความแปลกแยก

¹คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

E-mail: chnu0505@gmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

E-mail: fhumtrsbhk@ku.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

E-mail: tanet.p@ku.th

¹Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

²Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

³Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

*Corresponding author, E-mail: Chnu0505@gmail.com

(Received : April 26, 2024; Revised : July 20, 2025; Accepted : July 21,

2025)

แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์เสนอทางออกโดยส่งเสริมภาวะความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ให้เกิดขึ้น ผู้เขียนจึงประยุกต์แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์เพื่อใช้จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เรียกว่า 4ส โมเดล โดยมุ่งปรับปรุงทัศนคติในผู้สอนเป็นหลัก ประกอบด้วย ส1 สร้างสำนึกในหน้าที่ ส2 ส่งเสริมเสรีภาพต่อผู้เรียน ส3 สถาปนาการใช้เหตุผล และ ส4 แสวงหาความสมดุลในหมู่คณะ

คำสำคัญ : การจัดการความขัดแย้ง, ความแปลกแยก, ปรัชญามาร์กซ์, มนุษยนิยม, สถานศึกษา, อำนาจนิยม

Abstract

The objective of this academic article is to present the application of humanism in Marx's philosophy to address the conflicts of power struggles in education, which result in severe violence caused by the actions of teachers towards students. The problem arises when teachers often misuse their authority to enforce compliance beyond their boundaries, leading to negative academic outcomes for students, or even some students disengaging from the educational system. Marx refers to the impact of such occurrences as alienation.

The concept of humanism in Marx's philosophy offers a solution to promote the fullness of humanity. The author then applied the concept of humanism in Marx's philosophy to manage conflict that arose, known as Four Sor Models, mainly aimed at improving teachers attitudes together with 1) Duty Awareness 2) Liberty promotion for learning 3) Cause and Effect Set up and 4) Balance Fraternity

Keywords : Conflict Management, Alienation, Marx's Philosophy, Humanism, Academy, Authoritarianism

บทนำ

การมีอำนาจย่อมนำไปสู่การสยบยอมให้คล้อยตามจากบุคคลอื่น อำนาจจึงมีคุณสมบัติแน่นอนประการหนึ่ง คือ จะทำให้บุคคลได้รับการพิเนทอย่างดีที่สุด จากบรรดาผู้ใกล้ชิด อำนาจเป็นสิ่งแย่งยวนชวนให้ผู้คนต่างชวนขวยเพื่อได้มาครอบครอง อย่างไรก็ตาม ภูมิธรรมชาติดิปัญญาดีไว้ว่า ทุกสิ่งในโลกล้วนมีคู่ปรปักษ์ เช่น ชาว-ดำ ร้อน-เย็น เหม็น-หอม ฯลฯ อำนาจจึงสามารถจำแนกออกตามคู่ปรปักษ์ได้เช่นกัน คือ อำนาจดีกับอำนาจไม่ดี หากแต่ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และควรตั้งคำถามเป็นอย่างยิ่งว่า หากอำนาจตกอยู่ในมือคนชั่วและกลายเป็นอำนาจไม่ดี จะมีแนวทางใดบ้างที่จะสามารถจัดการความขัดแย้งอันเกิดจากการใช้อำนาจที่ก่อทุกข์ เพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งไปสู่ภาวะเป็นปกติทางสังคม

ทั้งนี้ หากพิจารณาบริบทสังคมไทย พบว่า สังคมไทยมีความขัดแย้งเชิงอำนาจหลายประเด็น ซึ่งกรณีที่พบได้บ่อยเนื่อง ๆ มักเป็นประเด็นที่ผู้สอนทำร้ายผู้เรียน กรณีเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาที่พบ ซึ่งฉายภาพสังคมให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจในสถานศึกษาอย่างไร้ความตระหนักและประเด็นผู้บริหารใช้อำนาจมิชอบในการบริหารงานและมีจิตสำนึกชอบธรรม ซึ่งมีสถานศึกษาจำนวนมากไม่ยอมมีการใช้อำนาจนิยม อาทิเช่น การลงโทษผู้เรียนอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับการโพสต์ข้อความ รูปภาพ คลิปวิดีโอเสียงของครูที่ลงโทษอย่างไม่เหมาะสมบนสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมาก (ทิวารวรรณ อายุวัฒน์, 2563, ออนไลน์) ด้วยเหตุนี้ในทรรศนะผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า ปัญหาการใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษา จัดเป็นความขัดแย้งรูปแบบหนึ่งของสังคม โดยผลสำรวจของสวนดุสิตโพลบ่งชี้ว่า กว่าร้อยละ 21.10 มีผู้ที่เคยได้รับประสบการณ์การถูกใช้ความรุนแรงจากผู้สอน เช่น การถูกใช้คำหยาบคาย การกระชากเสื้อ การขว้างปาสิ่งของใส่ การถูกจับขังในห้อง ฯลฯ (สวนดุสิตโพล, 2563, ออนไลน์) และข้อสำรวจของ TDRI พบว่า ร้อยละ 60 ของผู้เรียนถูกลงโทษทางร่างกายด้วยมาตรการรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจ ส่วนผู้เรียนที่ได้รับผลกระทบน้อยอาจทำให้มีผลการเรียนตกต่ำลง แต่หากได้รับผลกระทบมากอาจเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนต้องออกจากระบบการศึกษา และมีโอกาสที่จะส่งต่อแนวคิดการใช้ความรุนแรงสู่รุ่นน้องต่อไปได้อีก (ทัพพวิษณุ จิตรัตน์สกุล, 2563, ออนไลน์) จากข้อเท็จจริงแสดงให้เห็นว่า อำนาจนิยมในสถานศึกษาส่งผลเสียต่อผู้เรียนอย่างร้ายแรง ซึ่งในความเป็นจริง สถานศึกษาควรทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่ตรงกันข้าม สถานศึกษากลับไม่ใช่พื้นที่ปลอดภัยอย่างที่ควรเป็น เพราะผู้สอนจำนวนมากน้อยเลือกใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งขัดแย้งกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

และหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนบางคนถึงกับมีมุมมองต่อสถานศึกษาว่า สถานศึกษาเป็นดังแหล่งบ่มเพาะอำนาจนิยม ซึ่งผู้เขียนตีความจากคำกล่าวนี้ผ่านแผ่นป้ายประท้วงของผู้เรียนในเหตุการณ์เรียกร้องการแสดงสิทธิเสรีภาพในการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับการเมือง ด้วยคำที่ว่า Our first dictatorship is school (สถานศึกษาคือเผด็จการแห่งแรกของเรา) (ปีปีซีนิวส์ไทย, 2563, ออนไลน์)

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักปรัชญาสังคม ผู้นำทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ที่เชื่อว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดสมดุลและเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม (Cosser, 1971, p. 2) ทั้งนี้ หากพิจารณาคำแถลงการณ์ของมาร์กซ์ที่ปรารภไว้ทำให้ทราบว่า มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับ การจัดการปัญหาทางสังคม โดยมาร์กซ์แบ่งสังคมออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ชนชั้นปกครองกับชนชั้นผู้ถูกปกครอง ดังคำปรารภว่า ประวัติศาสตร์ของสังคมเป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้นของผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (Marx, 1848, p. 14) ดังนี้แล้ว มุมมองมาร์กซ์ที่มีต่อสังคมจึงยืนหยัดอยู่บนฐานคิดของความขัดแย้งทางชนชั้น และหากย้อนไปพิจารณาประเด็นความขัดแย้งทางสังคมด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา จะพบความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหากับแนวคิดทางปรัชญามาร์กซ์ประการหนึ่ง กล่าวคือ สังคมสถานศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มคนออกได้ 2 กลุ่ม คือ ระหว่างกลุ่มผู้สอนกับกลุ่มผู้เรียน โดยผู้เขียนตีความว่าสังคมผู้สอนเท่ากับชนชั้นปกครอง เพราะทำหน้าที่ออกคำสั่งและตัดสินใจ ส่วนสังคมผู้เรียนเท่ากับชนชั้นผู้ถูกปกครอง เพราะมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง ฉะนั้น ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า ความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษามีลักษณะสอดคล้องกับโลกที่ปรากฏต่อมาร์กซ์ คือ โลกที่ขับเคลื่อนด้วยประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้ง ส่วนโลกของสถานศึกษาก็เปรียบได้ดังโลกที่ประกอบด้วยคน 2 กลุ่ม และกำลังขับเคลื่อนโลกนั้นด้วยพลังที่ต่อต้านกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอทางเลือกสำหรับการจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา โดยกำหนดกรอบคำว่าสถานศึกษาในที่นี้ หมายถึงสถานศึกษาแห่งรัฐ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย และขอวางกรอบการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถาม 1) อะไรเป็นสาเหตุของความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา 2) กรอบแนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์เป็นอย่างไร และ 3) จะสามารถประยุกต์แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์เพื่อจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษาได้ในรูปแบบใด

สาเหตุความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา

ผู้เขียนขอเริ่มต้นจากการหาคำจำกัดความจากคำขัดแย้งกับคำอำนาจนิยม โดยมีผู้ให้นิยามความหมาย ดังนี้

นิยามคำขัดแย้ง (Conflict)

ณัชชา เพียงพอ (2561, น. 7-8) กล่าวว่า ขัดแย้ง หมายถึง ความรู้สึก ปฏิกริยาของบุคคล หรือกลุ่มคน ที่มีค่านิยม ความคิดเห็นไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อมิให้สูญเสียทรัพยากรนั้นไป

พระมหาศิวเสน ญาณเมธี (2561, น. 9) กล่าวว่า ขัดแย้ง หมายถึง ความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกันของบุคคล กลุ่มคน ที่มีทั้งปิดบังซ่อนเร้น หรือเปิดเผยชัดเจน

Ghaffar (2009, p. 212) กล่าวว่า ขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ที่มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ในความต้องการและเป้าหมายของแต่ละฝ่าย

จากนิยามสรุปได้ว่า ขัดแย้ง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือพฤติกรรมที่ส่งผลต่อบุคคล หรือกลุ่มคนที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยมีเป้าหมายเพื่อการได้รับผลประโยชน์บางอย่าง และอาจก่อให้เกิดการต่อสู้ หรือการสงครามได้ อนึ่ง ความหมายคำขัดแย้งสามารถขยายความได้ใน 2 นัย ดังนี้

นัย 1 คำขัดแย้งบ่งชี้ถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ที่ไม่เข้ากัน ไม่ลงรอยกัน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความตรงข้ามกับตนหรือกลุ่มของตน

นัย 2 คำขัดแย้งบ่งชี้ถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การแสดงออกเชิงพฤติกรรม เช่น การต่อสู้ การทำสงคราม เพื่อนำผลประโยชน์มาตอบสนองความต้องการของตนหรือกลุ่มของตน

นิยามคำอำนาจนิยม (Authoritarianism)

กันตพัฒน์ ชนะบุญ (2562, น. 38) กล่าวว่า อำนาจนิยม หมายถึง การปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่คนเพียงคนเดียว และมีท่าทีใช้อำนาจตามอำเภอใจ ทั้งในระดับเข้มงวดและระดับไม่เข้มงวด

วสันต์ ปวนปั้นวงศ์ และภาณุวัฒน์ พุจักรคำ (2563, น. 248) กล่าวว่า อำนาจนิยม หมายถึง การปกครองที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นเผด็จการในแบบที่

ผู้ปกครองสามารถใช้อำนาจได้อย่างเด็ดขาดเหนือผู้ถูกปกครอง โดยมีเป้าหมายเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจของตน

Bedeski (n.d., p. 2) กล่าวว่า อำนาจนิยม หมายถึง รูปแบบการปกครอง โดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอย่างเบ็ดเสร็จ การกระทำนั้นมักอ้างกฎระเบียบบางอย่าง หรือไม่อ้างเลย เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ตนเองด้วยวิธีการ เช่น บีบบังคับ ลงโทษ หรือกล่าวชวนเชื่อให้ปฏิบัติตาม

จากนิยามสรุปได้ว่า คำอำนาจนิยม หมายถึง ค่านิยม ความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจการปกครองกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ให้ใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ เพื่อตอบสนองความต้องการของตน หรือกลุ่มตน โดยเป็นการกระทำต่อผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าตามอำเภอใจ ด้วยการบีบบังคับ ลงโทษ หรือชวนเชื่อให้ปฏิบัติตาม ในลักษณะเอา رأดเอาเปรียบ โดยอ้างอิงเอาบุญคุณเพื่อคงอำนาจแห่งตน หรือกลุ่มของตน ทั้งนี้ สามารถบ่งชี้ไปยังความหมายได้ใน 3 นัย ดังนี้

นัย 1 อำนาจนิยมบ่งชี้ค่านิยม ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการมีอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลอย่างสมบูรณ์เบ็ดเสร็จ

นัย 2 อำนาจนิยมบ่งชี้ความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่จะได้ใช้อำนาจของตนกระทำต่อผู้ที่มีลำดับชั้นทางสังคมต่ำกว่าได้ตามความพึงพอใจ ในลักษณะของการใช้พระเดช

นัย 3 อำนาจนิยมบ่งชี้ความรู้สึกทางศีลธรรมที่เชื่อว่าผู้มีลำดับชั้นสูงกว่าเป็นผู้เสียสละเพื่อผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าเสมอ และกลุ่มผู้ที่มีลำดับชั้นสูงกว่าสมควรได้รับผลตอบแทนจากผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่า เช่น ความภักดี ความกตัญญู การสยบยอม หรือการสมนาคุณ เป็นต้น

นัยคำขัดแย้งกับคำอำนาจนิยม สามารถสรุปได้ว่า เป็นอาการที่แสดงออกซึ่งความไม่เข้ากัน ไม่ลงรอยกัน มีความตรงข้ามกัน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างคน 2 ลำดับชั้น โดยทำที่ฝ่ายที่มีลำดับชั้นสูงกว่าจะถือกุมอำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อควบคุมครอบงำผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่า ทว่า หากไม่ได้ยินยอมปฏิบัติตามโดยดี ฝ่ายผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าจะถูกลงโทษด้วยมาตรการ เช่น การบีบบังคับ การออกคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ด้วยการอธิบายเชื่อมโยงกับแนวคิดด้านศีลธรรมให้เห็นความชอบธรรมแห่งการกระทำของตนหรือกลุ่มของตน เช่น อ้างความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความภักดี ฯลฯ เพื่อเรียกร้องเอาบุญคุณจากผู้ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าให้ตอบแทนหรือเชื่อฟัง

จิรพงศ์ มหาพจน์ และอลงกรณ์ อรรคแสง (2564, น. 560-566) มีความเห็นว่า ผู้ที่ใช้อำนาจนิยมมักแสดงออกใน 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ก่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพ

2) เลือกปฏิบัติ 3) กระทำตามความพึงพอใจส่วนตัว 4) กระทำการโดยปราศจากเหตุผล 5) ต่อต้านความแตกต่าง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวในเชิงรัฐศาสตร์อธิบายว่าเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความเกรงกลัวต่อการลุกขึ้นสู้ของผู้อยู่ใต้อิทธิพลตน (จิรพงศ์ มหาพจน์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564, น. 555) ดังนั้น หากเปรียบเทียบการใช้อำนาจนิยม ในสถานศึกษาของผู้สอนที่กระทำต่อผู้เรียน จึงอาจเกิดจากสาเหตุคือ ผู้สอนไม่ต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดแตกต่างจากตน เพราะการคิดแตกต่างจะนำไปสู่การสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างหากผู้เรียนคิดแตกต่าง ผู้สอนจึงจำเป็นต้องใช้อำนาจบางอย่างเข้าแทรกแซงผู้เรียนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับสู่ การปฏิบัติในแบบที่ผู้สอนคาดหวัง แต่ผู้เรียนจำนวนหนึ่งไม่ต้องการปฏิบัติตาม และการไม่ปฏิบัติตามก็อาจเป็นการแสดงท่าทีท้าทายการลุกขึ้นสู้ของผู้ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลตามหลักรัฐศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงมีข้ออ้างใช้บทลงโทษบางอย่างต่อผู้เรียนเพื่อยับยั้งการกระทำ แต่สิ่งที่เป็นปัญหาคือผู้สอนกระทำรุนแรงเกินขอบเขตอำนาจแห่งตน โดยการกระทำดังกล่าวอาจอธิบายสาเหตุได้ ดังนี้

1. การมีทัศนคติไม่ตรงกัน หมายถึง ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีมุมมองในบางเรื่องที่ไม่สัมพันธ์กัน เช่น กรณีทรงผม ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความต้องการไว้ผมยาว เพราะมองว่าการไว้ผมยาวไม่ส่งผลกระทบต่อผลการเรียน แต่ผู้สอนซึ่งเฉพาะสถานศึกษาของรัฐกลับมองว่า การไว้ผมยาวทำให้ผู้เรียนดูไม่เรียบร้อย ดังในราชกิจจานุเบกษา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ.2563 (2563, น.6) ตามความในข้อ 4 วงเล็บ 1 ว่า นักเรียนชายห้ามไว้ผมยาวเลยตีนผม ส่วนวงเล็บ 2 นักเรียนหญิง หากไว้ผมยาวต้องรวบให้เรียบร้อย แต่ผลลัพธ์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นหากผู้เรียนมีผมยาว (ตามความรู้สึกของผู้สอน) ผู้เรียนจะถูกจัดการปัญหาด้วยวิธีการกลั่นแกล้งให้มีลักษณะเว้าแหว่ง ซึ่งระหว่างมุมมองของผู้สอนกับผู้เรียนจึงเป็นการมองไปยังประเด็นปัญหาคนละมุม ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง และการตั้งคำถามในหมู่ผู้เรียนเกี่ยวกับสิทธิบนเรือนร่าง

2. การได้รับอิทธิพลทางความคิดดั้งเดิม หมายถึง ผู้สอนปัจจุบัน ถือเป็น ผู้เรียนในอดีต จึงเป็นไปได้หรือไม่ว่า วิธีการแสดงอำนาจนิยมต่อผู้เรียนในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ผู้สอนได้รับอิทธิพลทางความคิดและการแสดงออกเชิงพฤติกรรมมาจากผู้สอนของตนเมื่อครั้งอดีต กล่าวอีกนัย ผู้สอนปัจจุบันรับการถ่ายทอดประสบการณ์ในครั้งที่ตนเป็นผู้เรียนแล้ว เมื่อตนเลื่อนสถานภาพมาเป็นผู้สอน จึงแสดงออกตามพฤติกรรมที่ตนได้รับมาเมื่อครั้งอดีต ซึ่งหากย้อนไปพิจารณาข้อมูลของ TDRi อันกล่าวถึงผลกระทบจากการใช้อำนาจนิยมกับผู้เรียนโดยระบุไว้ว่า ผู้เรียนสามารถส่งต่อแนวคิด

การใช้อำนาจนิยมต่อผู้อื่นได้อีก จึงเป็นไปได้หรือไม่ ที่ผู้สอนวันนี้เปรียบได้ดังผู้ที่ได้รับการส่งต่อแนวคิดด้านอำนาจนิยมจากผู้สอนของตนผ่านระบบการจัดการเรียนรู้ ในชั้นเรียน ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา จึงมีมูลเหตุจากการทำหน้าที่เกินขอบเขตอำนาจของผู้สอนในครั้งอดีต ส่งผลให้ผู้สอนปัจจุบันรับชุดความคิดดังกล่าวมาใช้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และผู้สอนปัจจุบันก็กำลังทำหน้าที่ส่งต่อชุดความคิดการใช้อำนาจนิยมต่อผู้เรียนอีกทอดหนึ่ง

3. ความบกพร่องจากการทำหน้าที่ หมายถึง ผู้สอนจำนวนไม่น้อยขาดทักษะเชิงเทคนิคในการทำความเข้าใจผู้เรียนตามช่วงวัย โดยผู้เรียนช่วงวัยระหว่าง 12-18 ปี เรียกว่า วัยรุ่น นงพงา ลิ้มสุวรรณ (ม.ป.ป., ออนไลน์) กล่าวว่า วัยรุ่น จัดเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ทั้งจากสิ่งเร้าภายในและภายนอก เช่น ความสนใจเรื่องความสวยความงาม การแต่งกาย ความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น นอกจากนี้ วัยรุ่นมักให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่น้อยลง เพราะเชื่อว่าความคิดของผู้ใหญ่เป็นสิ่งล้าสมัย วัยรุ่นจึงมักปฏิเสธการถูกจำกัดกรอบการดำเนินชีวิตทั้งจากพ่อแม่ รวมถึงผู้สอน สิ่งนี้หากผู้สอนขาดความเข้าใจตามภาวะช่วงวัย อาจก่อให้เกิดปมความขัดแย้งที่รุนแรงตามมาได้ เช่น การใช้บทลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าเหตุโดยไม่ซักถามหาข้อเท็จจริงให้ชัดเจน ฯลฯ ฉะนั้น มีแนวโน้มความเป็นไปได้ว่า การใช้อำนาจนิยมของผู้สอนอาจเกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ที่มีมูลเหตุจากความบกพร่องในการทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ตามบทบาทหน้าที่ของผู้สอนที่ดี และจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้ เหตุเพราะต่างฝ่ายต่างไม่เข้าใจในความต้องการของกันและกันนั่นเอง

จากข้อวิเคราะห์ จึงมีความเป็นไปได้ว่า ปัญหาการใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษา มีข้อบ่งชี้จากการทำหน้าที่ของผู้สอน เพราะฉะนั้น กรอบการจัดการความขัดแย้งในประเด็นนี้ จึงควรเสนอวิธีการจัดการความขัดแย้งเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้สอนโดยเฉพาะสถานศึกษาแห่งรัฐ ระดับมัธยมตอนต้น-ตอนปลายเป็นสำคัญ

กรอบแนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์

มนุษยนิยม (Humanism) เป็นศัพท์ปรัชญาที่ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติขึ้นแนวคิดนี้ เชื้อในเรื่องราวชีวิตแห่งความเป็นจริง ความมีเหตุผล คุณธรรม ความถูกต้องดีงาม คุณค่า ศักดิ์ศรีและความมีศักยภาพอิสราภาพของมนุษย์ โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ (สิทธิ บุตรอินทร์, 2554, น. 20) ปรัชญามนุษยนิยมจึงเป็นปรัชญาที่ไม่ยึดถือกระแส

ความจริงภายนอกตัว แต่มุ่งมันค้นหาความจริงภายในเนื้อตัวมนุษย์ ฉะนั้น ฐานคิดอันเคร่งครัดของปรัชญามนุษยนิยมโดยทั่วไป จึงกล่าวใน 2 นัย คือ 1) นัยแห่งวิธีการดำรงอยู่ของมนุษย์ 2) นัยแห่งเป้าหมายของวิธีการดำรงอยู่ของมนุษย์ ทำนองเดียวกัน มนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ ก็มีความคิดรวบยอดที่ไม่แตกต่างไปจากแนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญาสำนักอื่น ๆ มากนัก สังเกตได้จากมุมมองมาร์กซ์ที่มีทรรศนะต่อภาวะความเป็นมนุษย์ใน 4 ลักษณะ (วิทยา ศักยาภินันท์, 2545, น. 44-45) ดังนี้

1. มนุษย์มีจิตสำนึก (Man as a Conscious being) หมายถึง มนุษย์สามารถทำการผลิต โดยเกิดจากการรังสรรค์ ดัดแปลงธรรมชาติได้อยู่ตลอดเวลา มิใช่ดำเนินชีวิตตามยถากรรม

2. มนุษย์มีอิสรภาพ (Man as a Free being) หมายถึง มนุษย์มีความสามารถในการผลิต ที่มีได้มุ่งตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ร่างกายไม่ต้องการ มนุษย์ยังสามารถผลิตได้ และจะผลิตได้มากอย่างมีคุณภาพก็ต่อเมื่อปราศจากภาวะการเบียดเบียนบีบบังคับ

3. มนุษย์มีความเป็นสากล (Man as a Universal being) หมายถึง มนุษย์มิได้ทำการผลิต เฉพาะแต่ในสิ่งใกล้ตัวเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสามารถทำการผลิตอันไร้ขอบเขต เช่น การนึกคิดถึงเอกภพอันกว้างใหญ่ไพศาล หรือการไฝ่ฝันถึงใต้นหาสมุทรที่มีมิติ แล้วนำไปสู่การสำรวจวิจัยเพื่อนำมาใช้ประโยชน์

4. มนุษย์เป็นสิ่งรู้คิด (Man as a species - being) หมายถึง มนุษย์มีความสามารถในการคิด เช่น การใช้เหตุผล การวางแผน การตัดสินใจ การคาดการณ์ล่วงหน้า ฯลฯ มนุษย์จึงทำการผลิตโดยมีเป้าหมายไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งเสมอ

จากมุมมองของมาร์กซ์ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่มนุษย์เป็นสิ่งมีจิตสำนึก มีอิสรภาพ และมีความเป็นสากลบ่งชี้ถึงวิถีแห่งการดำรงอยู่ ส่วนการที่มนุษย์เป็นสิ่งรู้คิดบ่งชี้ไปยังการมีเป้าหมายแห่งวิธีการดำรงอยู่ โดยทั้ง 2 ส่วน จัดเป็นภาวะของมนุษย์ที่หาได้ในสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์กับสำนักอื่นเห็นตรงกัน ในการมีมุมมองต่อมนุษย์ในฐานะเป็นสิ่งมีคุณค่าสูงสุดอย่างไรก็ตาม มนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ยังมีความแตกต่างจากปรัชญามนุษยนิยมสำนักอื่นที่มีความเห็นตรงกัน คือ การมองสังคมแบบวัตถุนิยม โดยมาร์กซ์เชื่อว่า สังคมขับเคลื่อนด้วยพลังแห่งการผลิต และการขับเคลื่อนพลังแห่งการผลิตก็เกิดจากพลังแห่งความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างแรงงานกับนายทุน อันมีพื้นฐานเป็นสังคมทุนนิยมที่แรงงานถูกกดขี่ขูดรีดด้วยอำนาจนิยมจากนายทุน หากแต่นายทุนมิได้ใช้โชติรวนเพื่อบังคับขู่เข็ญ แต่กลับใช้เครื่องมืออีกประเภทหนึ่งเรียกว่า การเอารัดเอาเปรียบ

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดทอนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเหล่าชนชั้นแรงงานด้วยวิธีการ เช่น การตอบแทนค่าแรงให้ผู้ใช้งานในระดับต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยมาร์กซ์ เสนอว่า วิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการมุ่งย้ำเตือนให้เหล่าผู้ใช้งานทั้งหลายจงพึงระลึกถึงสถานภาพทางสังคมของตน (Marx, 1848, p. 23) ซึ่งผู้เขียนตีความว่าเป็นการประกาศถึงความเหนือชนทางสังคมของชนชั้นนายทุน ในลักษณะของการเป็นผู้ควบคุมค่าแรง อนึ่ง การควบคุมค่าแรงก็เปรียบได้กับการควบคุมชีวิต ส่งผลให้ ชนชั้นแรงงานซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมต้องปฏิบัติตามคำสั่ง แม้ต้องเผชิญกับภาวะความทุกข์ยากจากความยากจน แต่ก็ไม่สามารถเลือกปฏิเสธได้ ด้วยเหตุนี้ แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ จึงพยายามเสนอความคิดต่อสังคมว่า มนุษย์ทั้งปวงภายใต้สังกัดชนชั้นถูกปกครองกำลังประสบภาวะไร้อิสรภาพ ไร้ความเป็นสากล และไร้ความรู้คิด โดยมาร์กซ์เรียกผลลัพธ์ที่เกิดจาก 4 ภาวะนี้ว่า ความแปลกแยก (Alienation) หรือสภาพลดความเป็นมนุษย์ โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ลักษณะ (วิทยา ศักยาภินันท์, 2545, น. 46-47) ดังนี้

1. มนุษย์แปลกแยกจากตนเอง (Alienation from self) หมายถึง มนุษย์ถูกตัดขาดออกจากความเสมอภาคในฐานะความเป็นมนุษย์ และหลงเหลือความสัมพันธ์ในลักษณะนายจ้างกับลูกจ้างเท่านั้น ผู้ใช้งานจึงถูกกดทับคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้ต่ำลงกว่านายทุน มุมมองของผู้ใช้งานที่มีต่อตนเองจึงเป็นไปในเชิงของการดูถูก เนื่องจากผู้ใช้งานไม่เข้าใจว่าตนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับนายทุน ฉะนั้น สถานภาพทางสังคมของผู้ใช้งานจึงไม่ต่างจากจักรกล

2. มนุษย์แปลกแยกจากแรงงาน (Alienation from labour) หมายถึง ผู้ใช้งานขาดความสุข มีความหดหู่ เบื่อหน่ายต่องานที่ทำ เนื่องจากถูกบีบบังคับให้ทำงานอยู่ใต้ภาวะความกดดันบางอย่าง เช่น การได้รับค่าตอบแทนที่ไม่สมเหตุผล การถูกบังคับทำงานล่วงเวลา การทำงานโดยไร้ การสนับสนุนจากหัวหน้างาน ฯลฯ ในทางตรงกันข้าม ผู้ใช้งานจะรู้สึกสบายใจ ปลอดภัย และมีความสุขมากทุกครั้งที่เว้นว่างจากชั่วโมงทำงาน และผู้ใช้งานจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานในทุกโอกาสที่ทำได้ งานจึงกลายเป็นสิ่งที่ผู้ใช้งานไม่ปรารถนาที่จะทำ แต่ต้องทำเพราะความจำเป็น

3. มนุษย์แปลกแยกจากสิ่งผลิต (Alienation from product) หมายถึง หน้าที่ของผู้ใช้งานคือทำการผลิต ทว่า ผลผลิตกลับตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุน ทิศทางเดียวกัน ผลผลิตก็กลายเป็นสิ่งต่อต้านสิทธิ์การครอบครองของผู้ใช้งานด้วยเปรียบเหมือนชาวนาปลูกข้าว แต่ต้องซื้อข้าวกิน ดังนั้น ผู้ใช้งานจึงตกอยู่ภายใต้

อิทธิพลของผลผลิตที่ตนเป็นผู้ผลิตขึ้นมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตน อาการดังกล่าว เป็นเพราะนายทุนช่วงชิงเอามูลค่าส่วนเกินที่ผู้ใช้แรงงานควรได้รับไปจากการทำงาน ทำให้ผู้ใช้แรงงานขาดความเป็นส่วนหนึ่งกับผลผลิตที่ตนเป็นผู้สร้าง ผู้ใช้แรงงานจึงไม่เกิดความภาคภูมิใจในผลผลิต หรือมีความรู้สึกหวงแหนเป็นเจ้าของในฐานะผู้ผลิต

4. มนุษย์แปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ (Alienation from fellow being) หมายถึง มนุษย์ถูก ตัดขาดออกจากความสัมพันธ์ระหว่างในฐานะผู้ร่วมงาน เพราะจำเป็นต้องแข่งขันเพื่อผลิตผลงานให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนายทุนให้เกิดความไว้วางใจให้เป็นผู้ผลิต ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้แรงงานด้วยกัน จึงถูกแยกออกจากความเป็นเพื่อนร่วมงาน ไปสู่การกลายเป็นคู่แข่งในการทำงานโดยปริยาย

เมื่อพิจารณาตามมุมมองความขัดแย้งในทฤษฎีมาร์กซ์ ทำให้ทราบว่า สาเหตุความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายในและภายนอกที่บ่งชี้ไปยังตัวมนุษย์ ซึ่งความขัดแย้งภายใน หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดจากความรู้สึกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตนเองและสังคม ซึ่งคัดค้านกับคำสั่งคม ขยายความคือ มนุษย์ตระหนักได้ว่า ตนมิใช่เจ้าของตัวตนของตน เพราะคุณค่าของตนมิได้ขึ้นอยู่กับตนว่าจะให้คุณค่าในตนเองแบบใด คุณค่าของผู้ใช้แรงงานจึงขึ้นอยู่กับมุมมองของนายทุนเท่านั้น ทำนองเดียวกัน มนุษย์ก็กำลังรู้สึกตระหนักได้เช่นเดียวกันว่า ตนเองไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิต เพราะภายใต้ระบบการผลิต ผู้ใช้แรงงานขาดการมีเสรีภาพในการทำงาน เนื่องจากต้องทำตามคำสั่งนายทุน รวมถึงขาดความเป็นภราดรภาพระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน เพราะต้องดำเนินกิจกรรมการผลิตภายใต้การแข่งขันตลอดเวลา ท้ายที่สุด ผู้ใช้แรงงานยังต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผลผลิตที่ตนเป็นผู้ผลิต แต่กลับไม่สามารถครอบครองผลผลิตได้ ฉะนั้น กรอบแนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ จึงต้องการมุ่งเสนอแนวทางว่า แท้จริงแล้ว มนุษย์มีเสรีภาพที่จะทำการผลิตและใช้ผลผลิต มนุษย์มีความเสมอภาคกับผู้จ้างผลิต รวมถึงมนุษย์มีความเป็นภราดรภาพในหมู่การผลิต สิ่งนี้เป็นวิถีทางแห่งการดำรงอยู่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งวิถีการดำรงอยู่ คือการเป็นสังคมที่ทุกคนจะสามารถทำงานได้ตามความพอใจ และได้รับส่วนแบ่งตามความต้องการ (Lenin, 1918, p. 55) เพราะฉะนั้น สาระสำคัญของแนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ จึงเป็นการมุ่งปลดแอกมนุษย์จากภาวะความแปลกแยก ที่มีใช้ปลดแอกเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานเท่านั้น หากแต่เป็นมนุษย์ทุกคนในสังคม (อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย, 2558, น. 114)

การประยุกต์แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ เพื่อจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา

ปัญหาด้านการใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษาอาจเปรียบเทียบได้ว่า ผู้สอนเป็นชนชั้นนายทุนที่มักใช้อำนาจบีบบังคับผู้เรียนเป็นเสมือนชนชั้นแรงงาน ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยมีภาวะความแปลกแยก ได้แก่ 1) ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง 2) ไม่เห็นประโยชน์ในฐานะผู้เรียน 3) ไม่เห็นความสำคัญของทักษะที่ได้จากการเรียน และ 4) ไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมผู้เรียน ทั้งนี้ การเปรียบเทียบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในฐานะชนชั้นนายทุนกับชนชั้นแรงงานตามมุมมองผู้เขียนเป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบจากแนวคิดของมาร์กซ์ที่มองนายทุนเป็นผู้ผูกขาดทางสังคม กล่าวคือนายทุนมีคุณลักษณะสำคัญด้วยการเป็นผู้ผูกขาดด้านการตัดสินใจ ที่จะครอบงำผู้ใช้แรงงานในกระบวนการผลิตให้เกิดการผลิตหรือไม่เกิดการผลิตได้ เพราะนายทุนเป็นผู้มีอำนาจเต็มในการอนุมัติสิทธิแก่ผู้ใช้แรงงานทั้งในส่วนการมอบหมายหน้าที่ทำการผลิต มอบหมายสิทธิการเข้าถึงเครื่องจักรและทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงการตัดสินใจเพิ่มหรือลดจำนวนผู้ใช้แรงงานในสังกัด อย่างไรก็ตาม มุมมองผู้เขียนมีทัศนะว่าสามารถนำมาใช้เปรียบเทียบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้ เพราะผู้สอนก็มีคุณลักษณะคล้ายนายทุน คือเป็นผู้ผูกขาดในการกระบวนการผลิตทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นการคัดเลือกรับสมัครผู้เรียน ขึ้นดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนจนจบกระบวนการศึกษา โดยผู้สอนทำหน้าที่ใช้อำนาจของตนเพื่อกำหนดรูปแบบการศึกษาทุกขั้นตอน ผู้สอนจึงไม่ต่างกับนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์จากผู้เรียน คือ ค่าจ้างจากการทำงานที่มุ่งตอบสนองนโยบายส่วนกลางมากกว่าพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีของผู้เรียนและผู้เรียนก็ไม่ต่างจากผู้ใช้แรงงานที่หวังผลประโยชน์จากผู้สอน คือการอยู่รอดในสถานศึกษาโดยปราศจากการถูกเพ่งเล็งจากผู้มีอำนาจ ด้วยเหตุนี้ นายทุนกับผู้สอน ผู้ใช้แรงงานกับผู้เรียน จึงอาจใช้เปรียบเทียบกันได้แม้บริบทต่างกันแต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือต่างฝ่ายต่างหวังผลประโยชน์ของกันและกันในลักษณะมุมมองจากบนลงล่าง ซึ่งมุมมองส่วนบนลงล่างของผู้สอนที่ใช้มองผู้เรียนนี้ได้ก่อให้เกิดประเด็นความแปลกแยกขึ้น ดังเช่นเกิดในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ที่มีสภาพไม่ต่างจากจักรกลในกระบวนการผลิต ผู้เรียนก็เกิดอาการดังเช่นว่า เมื่อไม่สามารถปรับตัวเข้ากับวิธีการกดทับทางเสรีภาพจากผู้สอนได้และนำไปสู่การต่อต้านกฏกติการะเบียบปฏิบัติ ผู้เรียนจึงถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษาโดยปริยาย ปัญหาดังกล่าวเป็นสาเหตุเชื่อมโยงไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมอื่นอย่างสำคัญ

ฉะนั้น การประยุกต์ใช้แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์เพื่อจัดการความขัดแย้ง จึงต้องใช้ฐานคิดการส่งเสริมภาวะความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นกับผู้สอน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้สอนจากผู้ใช้อำนาจอย่างอธรรมสู่การใช้อำนาจด้วยธรรม ผู้เขียนจึงขอเสนอรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง เรียกว่า 4ส โมเดล ดังนี้

ส1 สร้างสำนึกในหน้าที่ (Duty Awareness) โดยผู้สอนต้องสร้างสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตน ด้วยการพึงระลึกเสมอว่าขอบเขตอำนาจหน้าที่แห่งตน โดยแก่นแท้คืออะไร เพราะจากปัญหาที่พบเกิดจากการที่ผู้สอนกระทำเกินอำนาจแห่งตน โดยขาดความตระหนักในขอบเขตตามอำนาจ และจรรยาบรรณวิชาชีพที่ต้องมีความรักและความเมตตาต่อผู้เรียนเป็นที่ตั้ง ผลลัพธ์ที่ได้จึงแสดงออกในลักษณะการใช้อำนาจเกินขอบเขต ปัญหาการขาดสำนึกในหน้าที่ จึงก่อให้เกิดการใช้อำนาจมากเกินไป เหมาะสม และลดทอนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการมองเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดภาวะความแปลกแยก ฉะนั้น ชั้นนําการจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา จึงต้องมุ่งให้ผู้สอนสร้างสำนึกในบทบาทหน้าที่แห่งตน เพื่อการตระหนักในขอบเขตการใช้อำนาจ

ส2 เสรีภาพผู้เรียน (Liberty Promote) กล่าวคือ ผู้สอนต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิด เพราะเหตุแห่งความขัดแย้งทางสังคม มักเกิดจากความไม่เข้าใจกัน หมายถึง สังคมมักมีฝ่ายหนึ่งที่ได้แสดงความต้องการของตนมากกว่า อีกฝ่ายหนึ่งเสมอ จึงก่อผลให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างกัน ซึ่งแนวคิดความแปลกแยก ทำให้ทราบว่า นายทุนเป็นผู้ทำหน้าที่ออกคำสั่งเชิงบังคับให้ผู้ใช้แรงงานต้องผลิตให้ได้ในปริมาณมากที่สุด ผู้ใช้แรงงานจึงขาดแรงจูงใจในการทำงาน เพราะเป็นการผลิตที่เกินความสมดุล แต่ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถเรียกร้องถึงความไม่พึงพอใจได้ เหตุเพราะผู้ใช้แรงงานไม่มีพื้นที่แสดงเสรีภาพทางความคิดถึงการมีความต้องการหรือไม่ต้องการในสิ่งใด ผู้ใช้แรงงานจึงตกอยู่ในฐานะผู้รับคำสั่งคือการต้องรอฟังคำสั่งนายทุนเพื่อการปฏิบัติตาม ผู้เรียนก็เช่นกัน ไม่สามารถแสดงเสรีภาพทางความคิดของตนต่อผู้สอนได้ เพราะหากผู้เรียนแสดงออกในลักษณะตรงข้ามผู้สอน ผู้เรียนก็จะถูกจัดให้เป็นปรปักษ์กับผู้สอนทันที ในทางกลับกัน หากสามารถส่งเสริมให้ผู้สอนเห็นประโยชน์ของการเปิดพื้นที่การแสดงออกทางสิทธิเสรีภาพแก่ผู้เรียน ก็จะเป็นหนทางหนึ่งในการลดความขัดแย้งด้านการใช้อำนาจนิยมได้ เนื่องด้วยเป็นการได้ทราบถึงท่าทีความต้องการของกันและกัน เพราะฉะนั้น ชั้น 2 ของการจัดการความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา จึงควรส่งเสริมให้ผู้สอนเห็น

ประโยชน์ของการมีเสรีภาพในสังคม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่ต่างฝ่ายต่างต้องการ

ส3 ยกระดับการใช้เหตุผล (Cause and Effect Set Up) ผู้สอนจำเป็นต้องฝึกหัดให้เป็นบุคคลที่ไม่ด่วนตัดสินใจด้วยการใช้อารมณ์นำเหตุผล เพราะเมื่ออยู่ในสังคมย่อมเกิดการขัดแย้งทางความคิดได้บ้าง โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่ผู้สอนกับผู้เรียนมีช่วงวัยแตกต่างกัน ดังนั้น ระหว่างคน 2 รุ่น จึงต้องอาศัยสื่อกลางอย่างการใช้เหตุผลเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพูดคุย แต่ในความเป็นจริง ผู้สอนมักเลือกใช้เหตุผลส่วนตัวเป็นที่ตั้งและเพิกเฉยต่อเหตุผลของผู้เรียน จึงเป็นเหตุผลให้ผู้เรียนเกิดความทุกข์ในการใช้ชีวิตภายในสถานศึกษา รวมถึงไม่เห็นความจำเป็นของการเรียนด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงมีเจตคติต่อการเรียน เพื่อผลการเรียนมากกว่าการเรียนเพื่อความรู้ ดังเช่น ผู้ใช้แรงงานที่ลงมือผลิต แต่กลับไม่สามารถเป็นเจ้าของผลผลิตได้ เพราะกรรมสิทธิ์ตกเป็นของนายทุน นายทุนจึงกดขี่ขูดรีดทุกวิถีทางเพื่อรับผลกำไรสูงสุด และเลือกเพิกเฉยต่อความถูกต้อง ด้วยการยึดเอาเฉพาะเหตุผลส่วนตนเป็นที่ตั้ง การทำหน้าที่ของผู้ใช้แรงงานจึงผลิตเพื่อการผลิต มากกว่าทำการผลิตด้วยความรัก ในหน้าที่ ทิศทางเดียวกัน การใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษา ผู้สอนออกคำสั่งต่อผู้เรียนในบริบทของความเป็นนาย โดยคำสั่งดังกล่าวอาจมิได้ไตร่ตรองด้วยเหตุผลที่ดี และไม่ใส่ใจต่อผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนว่าเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพราะฉะนั้น ผู้เรียนจึงรับคำสั่งผู้สอน แต่เลือกจะไม่กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตาม เพราะเป็นคำสั่งที่ผู้เรียนเห็นว่าไม่สำคัญต่อชีวิตในฐานะผู้เรียน แม้มีการปฏิบัติตามก็เป็นการปฏิบัติที่ไม่ได้ออกมาจากจิตสำนึกอย่างแท้จริง กล่าวคือเลือกปฏิบัติเพื่อตัดความยุ่งยากที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตบางอย่างเท่านั้น

ส4 แสวงหาความสมดุลในหมู่คณะ (Balance Fraternity) การแสวงหาความสมดุลในหมู่คณะ ถือเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบ ที่สามารถช่วยจัดการความขัดแย้งให้สังคมเกิดความสุขร่วมกันได้ โดยการใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษา ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หากพิจารณาในมุมมองมาร์กซ์ จะเห็นได้ว่า แรงงานต่างต้องตกอยู่ภายใต้ภาวะการแข่งขันในการผลิต สิ่งนี้เป็นกระบวนการหนึ่งที่ส่งผลให้กลุ่มแรงงานต้องถูกแยกออกจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในฐานะเพื่อนร่วมอาชีพ ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องไม่ประมาทสำหรับการแสวงหาความสมดุลในการอยู่ร่วมกัน เพื่อร่วมพัฒนาจุดต่างให้เป็นที่ยอมรับ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือผู้สอนมักยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยมองข้ามการประสานประโยชน์ และปล่อยให้สังคมดำเนินไปตามที่ตนออกแบบเพียงฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้น การจัดการความขัดแย้ง

ด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษา ผู้สอนจึงต้องสวมบทเป็นผู้สร้างความสมดุลในการอยู่ร่วมกันเพื่อผู้สอนกับผู้เรียนจะร่วมกันออกแบบสถานศึกษาให้เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข หากสามารถหาจุดกึ่งกลางความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ กลุ่มผู้เรียนก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการใช้อำนาจของผู้สอนโดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการถูกบีบบังคับให้กระทำโดยที่ไม่เต็มใจแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ภาวะความขัดแย้งถือเป็นเรื่องพื้นฐานของการพัฒนาสังคมตามทศนะมาร์กซ์ ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ผู้เขียนสื่อสารจึงเป็นเพียงการเสนอทางออกหนึ่งของสังคมในการใช้อำนาจนิยมของผู้สอน รวมถึงผู้บริหารต่อผู้เรียนในสถานศึกษา ดังนั้น แนวคิด 4ส โมเดล จึงเป็นการชักชวนให้ผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาใช้จัดการความขัดแย้งจากอำนาจนิยม ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมจึงมิได้หายไป หากแต่ถูกจัดการให้อยู่ในกรอบที่สามารถถูกหยิบใช้ได้อย่างสมเหตุสมผล และความขัดแย้งจะยังคงดำเนินต่อไป แต่เปลี่ยนรูปแบบไปสู่วิถีทางที่เหมาะสมเข้ากับยุคสมัยมากขึ้น และเป็นการใช้อำนาจที่ให้ผลประโยชน์ตอบสนองต่อผู้เรียนมากกว่าผู้สอนเป็นสำคัญ เหตุนี้ ความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมจึงไม่หายไป แต่ถูกล้อมกรอบให้แคบลง แต่สามารถถูกนำมาใช้ได้ด้วยใจของผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นธรรมอย่างระมัดระวัง

บทสรุป

ความขัดแย้งด้านอำนาจนิยมในสถานศึกษาเป็นปัญหาทางสังคมรูปแบบหนึ่ง หากตั้งข้อสังเกตการใช้อำนาจนิยมของผู้สอน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจในอำนาจของตนเองอย่างถ่องแท้ หรืออาจเกิดจากผู้สอนรับชุดความคิดจากผู้สอนของตนมาอีกทอดหนึ่งเมื่อครั้งอดีต แล้วเกิดพฤติกรรมเลียนแบบกระทำตาม นอกจากนี้ อาจเกิดจากความอ่อนประสพการณ์ในการใช้จิตวิทยาจัดการเรียนรู้ จึงส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจนิยม ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนบางคนถูกทำร้ายทางกาย บางคนมีผลการเรียนถดถอย หรือซ้ำร้ายผู้เรียนบางคนอาจเป็นผู้ส่งต่อแนวคิดความรุนแรงไปสู่ผู้อื่นอย่างไม่รู้ตัว ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ได้นำผู้เรียนไปสู่ปมความขัดแย้งทางสังคม ในประเด็นผู้เรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งเป็นผลเกิดจากการที่ผู้เรียนถูกผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาใช้อำนาจอย่างเกินขอบเขต จนเกิดเป็นผลกระทบเชิงปริมาณให้ผู้เรียนต้องหลุดออกจากระบบการศึกษากลางคันจำนวนมาก และผลกระทบนี้ได้พาผู้เรียนเข้าสู่วังวนอาชญากรรมในหลายกรณี สิ่งนี้อาจเนื่องด้วยผู้เรียนปราศจากพื้นที่แสดงออก ทั้งถูกบังคับให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบของ

สถานศึกษาที่อาจไม่ปรับเข้ากับยุคสมัย ผู้เรียนจึงเกิดความกดดันภายในและผลักดันออกเป็นพฤติกรรมที่ต่อต้านระบบด้วยการไม่สนใจศึกษา ต่อต้านระบบการขัดเกลาแบบโรงเรียน หรือผู้เรียนอาจมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงกับเพื่อนผู้เรียนด้วยกัน รวมถึงบุคคลอื่นภายนอก ประเด็นผู้เรียนหลุดจากระบบการศึกษาจึงเป็นปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่ท้าทายระบบโครงสร้างทางการศึกษาที่มักมีอำนาจนิยมแอบแฝงมาในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา

มนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ เป็นแนวคิดที่นำเสนอโดยคาร์ล มาร์กซ์ นักปรัชญาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำพามนุษย์ออกจากภาวะความแปลกแยก ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้ง เรียกว่า 4ส โมเดล เพื่อประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งด้านการใช้อำนาจนิยมในสถานศึกษา ด้วยการมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้สอน ประกอบด้วย ส1 สร้างสำนึกในหน้าที่ โดยให้ผู้สอนตระหนักในขอบเขตการใช้อำนาจตามหน้าที่ของตน ส2 ส่งเสริมเสรีภาพต่อผู้เรียนที่ต้องการให้ผู้สอนยอมรับการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดของตน ส3 ยกย่องการใช้เหตุผล คือ ให้ผู้สอนกลับด้านความคิด ด้วยการฟังระลึกถึงการไร้เหตุผล เพื่อนำหน้าการใช้อำนาจ และไม่ด่วนวินิจฉัยตัดสินเหตุการณ์ตามความรู้สึก และ ส4 แสวงหาความสมดุลในหมู่คณะ โดยเน้นให้ผู้สอนหาจุดร่วมการยอมรับกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

4ส โมเดล จึงเป็นรูปแบบการจัดการความขัดแย้งแบบหนึ่งที่ประยุกต์จากฐานคิดมนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์ โดยผู้เขียนมุ่งส่งเสริมผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนท่าทีทางพฤติกรรมการใช้อำนาจของตน ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าจะสามารถช่วยลดผลกระทบเชิงอำนาจที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ รวมถึงส่งเสริมบรรยากาศ ในสถานศึกษาให้ได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยและลดภาวะความแปลกแยกที่เกิดจากการใช้อำนาจนิยมของผู้สอน

บรรณานุกรม

- กันตพัฒน์ ชนะบุญ. (2562). การเลือกตั้ง 2562: เส้นทางสู่ประชาธิปไตยสู่อำนาจนิยม. *วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย*, 12(3), 33-44.
- จิรพงศ์ มหาพจน์, และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2564). ลักษณะอำนาจนิยมในกิจกรรมการรับน้องของสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสาน. *วารสารการบริหารการปกครอง*, 10(1), 552-571.
- ณัชชา เพียงพอ. (2561). *การจัดการความขัดแย้งในระบบสาธารณสุขไทยในทัศนะพุทธปรัชญา* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ทัฬหวิชญ์ จูติรัตน์สกุล. (2563). *พัฒนาคนให้ดี ไม่ต้องตีก็ทำได้*. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2566, จาก <https://tdri.or.th/2020/11/school-punishments/>
- ทิวาวรรณ आयुวัฒน์. (2563). *การประท้วงของนักเรียนในมุมมองอาชญาวิทยา*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.law.cmu.ac.th/lasc/conference/wp-content/uploads/sites/2/2017/09/19-ทิวาวรรณ-215-225.pdf>
- นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (ม.ป.ป.). *พัฒนาการทางจิตใจ*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/child/06242014-1920>
- ปีปีชีนิวส์ไทย. (2563). “องค์กรนักเรียนแล้ว”: นักเรียนบุกกระทรวงศึกษาฯ เป่านกหวีดไล่ รมว.ณัฐพลอดีต กปปส. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53837728>
- พระมหาศิวเสน ญาณเมธี. (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา:วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสยาม.
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563. (2563). *ราชกิจจานุเบกษา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563*. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 103ง. หน้า 6. สืบค้น 19 มีนาคม 2567, จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/103/T_0006.PDF

- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์, และภาณุวัฒน์ พุจักรคำ. (2563). ครู-ศิษย์ความสัมพันธ์แบบ
อำนาจนิยมความมีตบอดของการถ่ายทอดองค์ความรู้. *วารสารวิทยาลัย
สงฆ์นครลำปาง*, 9(3), 246-259.
- วิทยา ศักยาภินันท์. (2545). มนุษยนิยมในปรัชญามาร์กซ์. *วารสารมนุษยศาสตร์*,
10(10), 40-50.
- สวนดุสิตโพล. (2563). “ครูอนุบาล/ครูที่เลี้ยง/ครูผู้ดูแลเด็ก” ในสายตาประชาชน.
สืบค้น 2 กรกฎาคม 2566, จาก
[https://suandusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/POLL/2563/PS-
2563-1601777597.pdf](https://suandusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/POLL/2563/PS-2563-1601777597.pdf)
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). *ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษยนิยมตะวันออกกับตะวันตก*.
กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์ บุ๊คส์.
- อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย. (2558). *คาร์ล มาร์กซ์จากปรัชญาสู่สังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ:
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bedeski, R. (n.d.). Authoritarian system. *Government and Politics*, 1,
1-6.
- Coser, L. A. (1971). *Masters of sociological thought: Ideas in historical
and social context*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Ghaffar, A. (2009). Conflict in schools: Its causes & management
strategies. *Journal of Managerial Sciences*, 3(2), 212-227.
- Lenin, V.I. (1918). *The state and revolution*. N.P.: n.p.
- Marx, K. (1848). *Manifesto of the communist party* [Manifesto of the
communist Party] (Samuel Moore, Tran.). N.P.: n.p.